

5 Francs 1873 – Randschrift positie B: Feit of Fictie

Vele verzamelaars van het Koninkrijk België hebben hun verzameling compleet of missen nog enkele ongreepbare, onbetaalbare stukken. Hierbij zoeken ze een uitbreiding voor hun verzameling en liefst iets dat dicht aanleunt van wat ze goed kennen. Varianten uit het Koninkrijk België zijn hiervoor een dankbaar onderwerp. Dat het verzamelen van varianten in de lift zit, is een feit. Ondanks de papieren publicatie van de ‘Catalogus van Belgische Numismatische Uitgiften’ (edities 2016, 2017, 2019 en 2022) en het digitale forum (www.cbnu.be) met hierbij een overzicht van alle meldingen die niet in de papieren versie zijn geraakt omdat er nog geen drie bevestigde meldingen zijn, komen er toch nog veel e-mails toe met vragen omtrent varianten.

Een onderwerp dat regelmatig in mijn mailbox terugkeert is de vraag of de 5 Francs 1873 (LA#BFM-127) met randschrift in positie B bestaat of niet. Het verzamelen van de positie A en de positie B wordt door veel verzamelaars gedaan en niet enkel de variantverzamelaars. Vandaar dat het niet vreemd is dat deze vraag veelvoudig binnenkomt. De vraag mag dan snel gesteld worden, het antwoord is echter niet zo snel gegeven. Hiervoor moeten we zoeken met de gegevens die er momenteel beschikbaar zijn.

Vooraleer we dit doen gaan we eerst de basis meegeven zodat iedereen mee is in dit verhaal. We starten met de munt zelf. De onderstaande foto toont een 5 Francs 1873. De basisbeschrijvingen zijn afkomstig uit de Encyclopedie van de Belgische circulatiemunten 1832-2002, uitgegeven voor de Koninklijke Munt van België.

- Vz: Binnen een parelrand, de beeldenaar van Koning Leopold II, het hoofd naar links gekeerd, omringd door het omschrift LEOPOLD II ROI – DES BELGES; onderaan, de naam van de kunstenaar: LEOP. WIENER
- Kz: Binnen een parelrand, een gekroond wapenschild met Belgische Leeuw geflankeerd door een waarde-aanduiding 5 F en omgeven door twee met een lint samengebonden lauriertakken, bovenaan, het omschrift L'UNION FAIT LA FORCE, onderaan, het jaartal 1873

De munt heeft de volgende kenmerken:

Ontwerp:	Leopold Wiener
Waarde:	5 Francs
Jaar:	1873
Taal:	Frans
Diameter:	37 mm
Gewicht:	25 g
Metaal:	Ag 90%, Cu 10%
Muntrand:	Effen rand met opschrift: ★★★ DIEU PROTEGE LA BELGIQUE
Slagaantal:	22.340.959 exemplaren
Referentie:	LA#BFM-127
Schaal:	1/1

Daarnaast kan het geen kwaad om nog eens een opfrissing te geven van hoe men het verschil kan onderscheiden tussen een randschrift positie A en positie B.

Positie A

Positie B

Positie A is vast te stellen door de keerzijde van de munt (= kant met de waarde of denominatie) naar boven te leggen. Het randschrift is dan leesbaar. **Positie B** is vast te stellen door de keerzijde van de munt (= kant met de waarde of denominatie) naar boven te leggen. Het randschrift staat dan ondersteboven. Zie bovenstaande figuur. Hierbij moeten we opmerken dat in andere landen men dit anders doet, hierbij leggen ze de voorzijde (= meestal waar je het land of de heerser kunt zien) naar boven. Op de onderstaande foto ziet u een voorbeeld, zoals we de posities definiëren in België, van een bevestigde positie B uit de dezelfde serie 5 frankstukken van een 5 Francs 1868.

5 Francs 1868 - positie B

Nu we weten over welke munt we spreken en hoe we de positie kunnen bepalen, kunnen we ons onderzoek starten. We kunnen niet anders dan beginnen met de standaardboeken van de Belgische numismatiek. Als we kijken in Dupriez zien we voor het 1873 dat er sprake is van een épreuve van het 5 frankstuk in zilver (Dup. 1167) en het gewone 5 frankstuk in zilver (Dup. 1168). Helaas staat er geen verwijzing bij naar de positie. Bij Bogaert is er sprake van een lang randschrift (Bog. 1168B), maar helaas ook geen vermelding van het randschrift. Toeval wil dat 1873 ook het omschakeljaar is waarbij het randschrift in twee verschillende versies bestaat, namelijk de korte versie waar het woord PROTEGE 29 mm lang is tezamen met de normale sterren, en de lange versie waar het woord PROTEGE 33 mm lang is tezamen met de omgekeerde sterren. Dit wordt mooi getoond in de onderstaande foto's.

1865 - 1873 Korte PROTEGE (29 mm) & normale sterren

Lange PROTEGE (33 mm) & omgekeerde sterren

Verschil tussen de korte en lange randschriften

De volgende boeken die we kunnen raadplegen en tevens de laatste van de standaardboeken zijn deze van Grispén. Echter behandelen deze boeken niet de periode van 1873, waardoor we hier geen informatie kunnen uithalen.

Er bestaat nog een boek geschreven door Arnaud Grispén. Dit draagt de titel 'Belgische munten onder de loep'. Hetgeen we met dit artikel ook doen maar dan specifiek voor één welbepaald muntstuk. Als we dit boek raadplegen staat er beschreven dat voor dit jaar het randschrift bestaat in korte en lange versie. Ook wordt er vermeld dat de 5 Francs 1873 bestaat in medailleslag. Volledigheidshalve vermelden nog eens hoe u een medailleslag van een muntslag kunt onderscheiden.

Medailleslag

Muntslag

Medailleslag kan men vaststellen door de munt te draaien zoals op de bovenstaande figuur. Beide zijden van de munt staan dan recht op. **Muntslag** kan men vaststellen door de munt te draaien zoals op de bovenstaande figuur. De zijden zijn 180° verdraaid tegenover elkaar. Zo zijn alle munten in de periode van de Belgische Frank standaard geslagen, tenzij wanneer anders aangegeven.

Momenteel kunnen we al constateren dat er geen vermelding is van de 5 Francs 1873 in positie B in de standaardboeken van de Belgische Numismatiek. We kunnen onze zoektocht verder zetten met de gepubliceerde catalogi.

In de catalogus van W. Herssens van 1958 zien we enkel de vermelding van de korte en lange versie van het randschrift. Als we de Morin van 1964 raadplegen zien we de volgende tabel:

	Rareté relative		— Betrekkelijke zeldzaamheid			FDC
	TB/ZS	TTB/ZZS	S/PR			
145	1865		AR/S	R	R	RR
146/1	1866	F	AR/S	R	R	RR
146/2	1866	F.	AR/S	R	R	RR
147/1	1867	F	C	C	C	AR/S
147/2	1867	F.	C	C	C	AR/S
148/1	1868	A	C	C	C	AR/S
148/2	1868	B	R	RR	RR	RRR
149	1869		C	C	C	AR/S
150	1870		C	C	C	AR/S
151	1871		C	C	C	AR/S
152	1872		C	C	C	AR/S
153/1	1873	a	C	C	C	AR/S
153/2	1873	b	C	C	C	AR/S
154	1874		C	C	C	AR/S
155	1875		C	C	C	AR/S
156	1876		C	C	C	AR/S

Tabel: Zilveren 5 frankstukken van Leopold II – Morin 1964

Hier valt het op dat men in de derde kolom extra informatie meegeeft. Zo zien we bij het jaar 1868 een hoofdletter A en B, terwijl we bij de 1873 een kleine letter a en b zien. Bij het lezen

van de commentaar bij deze tabel komen we te weten dat de hoofdletters A en B, bij het jaartal 1868, de positie A en B willen zeggen en de kleine letters a en b, bij het jaartal 1873, slaan op de korte en lange versie van het randschrift. Een bedenking is hier: hoewel het onderscheid helder is tussen de hoofdletters A en B en de kleine letters a en b, kan een verzamelaar tijdens zijn zoektocht (en die deze tekst niet leest) snel op het verkeerde spoor geleid worden...

Als we verder kijken in andere catalogi van M. Colaert, J. De Mey & G. Pauwels, J. Eeckhout vinden we nergens een verwijzing terug van deze 5 Francs 1873 in positie B. Het is pas in de Morin 2008 dat we voor het eerst deze 5 Francs 1873 in positie B (M160b) vinden. Helaas is er geen verder verklaring noch bewijs bij van waar deze munt gezien of gevonden is. Vanaf dan zien we deze variëteit opgenomen worden in diverse andere catalogi zoals de wereldcatalogus Krause, maar ook op websites zoals als iBelgica, NGC, Numista, Lastdodo, etc.

We blijven dus met de vraag zitten van waar de melding komt van deze positie B? Er zijn enkele hypothetische bedenkingen: heeft men de informatie van de Morin 1964 verkeerdelijk geïnterpreteerd, nl. het verschil tussen de hoofdletter en kleine letters in de tabel, en toegevoegd? Kwam dit door een buitenlandse melding, maar omdat men daar anders de positie A en B bepaalt men zich hier heeft vergist? Wilde men de medailleslag toevoegen (en bestaat deze)? Is er effectief een stuk gevonden in positie B in bijvoorbeeld een misslag of een ongekende proefslag? Etc.

Met dit artikel willen we geen kritiek geven op de publicatie van andere personen of instellingen. Enkel willen we het debat openen om aan een permanent antwoord te komen op de vraag: 'Is de 5 Francs 1873 in positie B een feit of is het fictie?'. Heeft u heel toevallig dit stuk liggen? Graag ontvangt de auteur van dit artikel een duidelijke foto waarop het jaartal en het randschrift duidelijk gefotografeerd is. Dit mag opgestuurd worden naar het e-mailadres: [Aernout laurens@hotmail.com](mailto:Aernout_laurens@hotmail.com).

Laurens Aernout

Bibliografie:

Standaardboeken van de Belgische Numismatiek.

Encyclopedie van de Belgische circulatiemunten 1832-2002; 1999; Koninklijke munt van België Monnaies et essais monétaires du Royaume de Belgique et du Congo Belge; 1949; Charles Dupriez Monnaies, essais monétaires, épreuves et refractions du Royaume de Belgique et du Congo, complément et suite au catalogue de Ch. Dupriez; 1972; Léon Bogaert

Officiële munten, penningen, proefslagen en hun varianten van het Koninkrijk België, vanaf 1970-1994, vervolg der catalogi van Charles Dupriez en Léon Bogaert; 1994; Arnaud Grispen

Officiële munten, penningen, proefslagen en hun varianten van het Koninkrijk België, vanaf 1995 tot 2001 en aanvulling 1970-1994, Naslagen/reproducties geslagen door de Koninklijke Munt van België, vervolg der catalogi van Dupriez, Bogaert en Grispen; 2007; Arnaud Grispen & Antoine Bruylandt

Boeken

Belgische munten onder de loep; 1989; Arnaud Grispen

Catalogi

Catalogue des monnaies de Belgique, de l'Etat indépendant du Congo, du Congo Belge et de la banque de Congo Belge; 1958; Willy Herssens

Munten van België van 1832 tot 1963; 1964; François Morin

Catalogue des Monnaies du Royaume de Belgique; 1967; M. Colaert

Catalogus der Belgische Munten van 1832 en heden; diverse edities; Frans Morin & Peter Eyckmans

Catalogus Belgische munten 1832-2008; 2007; F. Morin & P. Eyckmans

Numismatica Belgica; diverse edities; Joselito Eeckhout

De munten van België; diverse uitgaves; J. De Mey & G. Pauwels

Catalogus van Belgische Numismatische Uitgiften 1831-2022; 2021; Laurens Aernout

Standard Catalog of World Coins 1801-1900; diverse edities; Krause

Websites/Fora

www.ngccoin.com www.ibelgica.be www.numista.com
www.lastdodo.nl www.cbnu.be

Tabel en foto's

Tabel komt uit Morin 1964.

Alle foto's komen uit 'Catalogus van Belgische Numismatische Uitgiften 1831-2022' of het CBNU fotoarchief.

Dit artikel werd gepubliceerd in Muntklapper 124, oktober-november-december 2024